

UDK
UDC
910 (497.12):378.4

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO (S KARTOGRAFSKIM ZAVODOM)
PRI SLOVENSKI AKADEMIJI ZNANOSTI IN UMETNOSTI
V LJUBLJANI

Drago Me z é*

Kratek historiat razvoja inštituta

Inštitut je bil ustanovljen leta 1947 na pobudo pokojnega akademika prof. dr. Antona Melika, ki ga je vodil do smrti 8. junija 1966. Po njem je začasno, do februarja 1967, prevzel upravnništvo akademik prof. dr. Ivan Rakovec, za njim pa sedanji upravnik akademik prof. dr. Svetozar Ilešič. Do nastavitve asistentov leta 1951 (Ivan Gams in Dragica Kregelj) sta bila v inštitutu dva pomožna asistenta (Dragica Kregelj in Drago Me z é). Po odhodu Kregljeve leta 1952 je zasedel asistentsko mesto Drago Me z é, leta 1954 pa še eno asistentsko mesto Milan Šifrer. Leta 1955 je bil v okviru inštituta osnovan zavod za kartografijo, istočasno pa je začel nastajati tudi geografski fotolaboratorij; tehnično delo obeh je vodil Vilko Finžgar, ki je leta 1955 zasedel mesto kartografa v zavodu. Leta 1962 je zapustil inštitut znanstveni sodelavec dr. Ivan Gams, njegovo mesto pa je leta 1966 zasedel asistent Milan Natek. Tehnično osebje se je leta 1956 pomnožilo s kartografskim risarjem Borisom Tavžljem, ki ga je leta 1960 zamenjala Milena Hribar, in leta 1955 s fotografom Milanom Topliškom, ki je ostal do leta 1957, ko je njegovo mesto zasedel fotograf Vlado Vivod. Z upokojitvijo strokovnega sodelavca-kartografa Vilka Finžgarja leta 1970 je prišel leta 1971 na njegovo mesto Marko Žerovnik, profesor geografije. Leta 1974 je nastopil mesto asistenta v inštitutu Milan Orožen Adamič.

Sedanje stanje inštitutskega osebja: znanstvena svetnika dr. Drago Me z é in dr. Milan Šifrer, višji strokovni sodelavec Milan Natek, strokovni sodelavec-tehnični vodja kartografskega zavoda Marko Žerovnik, asistent Milan Orožen Adamič, kartograf Milena Hribar, fotograf-ski mojster Vlado Vivod.

* dr., znanstveni svetnik, Inštitut za geografijo, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 61000 Ljubljana, Yu, Novi trg 4.

Delo inštituta

Znanstveno-raziskovalna dejavnost inštituta je večsmerna: proučevanje okolja Slovenije, proučevanje kompleksnih prostorskih problemov Slovenije ter urejanje in preurejanje življenjskega okolja v njej ter proučevanje slovenske agrarne pokrajine. Vzporedno z znanstveno-raziskovalnim delom pa opravlja in organizira inštitut tudi druga, za slovensko geografijo pomembna dela, tako npr. sprotno urejanje in dopolnjevanje geografske bibliografske kartoteke Slovenije ter dopolnjevanje geografske foto- in diateke Slovenije, kot tudi recenzijo imenoslovja na nekaterih topografskih kartah SR Slovenije.

Glavno inštitutsko delo je v proučevanju geografije poplavnih področij na Slovenskem. Delo, subvencionirano od SBK, je skupinsko in dolgoročno. V prvi fazi, ki je bila zaključena lani, je bila izdelana metodologija in na njeni osnovi vzorčna proučitev poplavnega sveta ob Pšati. Delo v prvi fazi je bilo organizirano tako, da je vsak proučevalec obdelal specialno področje, izdelal zanj metodologijo in to preizkusil na primeru Pšate. Nadaljnje delo pa je zamišljeno tako, da en sam raziskovalec prouči celotno geografsko problematiko določenega poplavnega področja. V obdelavi so poplavna področja v Posotelju (proučevalca Marko Kolbezen in Marjan Žagar), v Mislinjski dolini (Ivan Gams), ob Muri (Marko Radinja), v Dravinjskih goricah (Milan Šifrer), v Spodnji Savinjski dolini ob Ložnici, Bolski in Trnavi (Milan Natek) in v Gornji Savinjski dolini, zlasti ob Dreti, Savinji, Ljubnici in Libiji (Drago Mežé). Rok oddaje elaboratov je 1. november 1975, celotno delo pa naj bi bilo zaključeno predvidoma leta 1979. Nosilec teme je akademik prof. dr. Svetozar Ilešič, pri strokovnem vodstvu sodeluje Milan Šifrer, tajnik pa je Milan Orožen-Adamič. Poleg internih inštitutskih sodelavcev so se v delo vključili tudi zunanji sodelavci, predvsem z Oddelka za geografijo ljubljanske univerze. Osnovna informacija o temi in metodologija proučevanja sta bili objavljeni v GV XLV 1974, str. 131—146, študija o geografiji poplavnih področij ob Pšati pa je pripravljena za tisk v Geografskem zborniku XV.

Ob koncu leta 1974 je sklenil inštitut pogodbo z Vojnogeografskim inštitutom za recenzijo imenoslovja na novi topografski karti SR Slovenije merila 1 : 25.000, katere izdajatelj je, naročnik karte pa je Geodetska uprava SRS. Po pogodbi bo delo zaključeno v letu 1975, v začetku leta 1976 pa bodo predvidoma natisnjene tudi že vse karte, 202 za celotno ozemlje SRS. Naloga inštituta je osnovna vsebinska priprava kart za nadaljnji pregled, izdelava podrobnih navodil in celotna organizacija dela v zvezi z recenzijo, predvsem iskanje sodelavcev in stik z njimi ter zamudno razpošiljanje kart. K delu je bilo poleg jezikoslovcev z Inštituta za slovenski jezik SAZU, ki usklajujejo imena glede na jezikovna pravila, povabljenih okoli 50 sodelavcev, zlasti geografov širom Slovenije, ki so se, zavedajoč se pomembnosti dela, razen redkih izjem, povabilu odzvali; mnogi od teh so se na terenu povezali z gozdarji in lovci kot najboljšimi poznavalci terenskega imenoslovja. Karte zahodne Slovenije so že natisnjene, v tisku pa je severna in vzhodna Slovenija. Vse preostale

karte so v obdelavi. V pogodbi sprejete obveznosti bo inštitut izpolnil v celoti še pred postavljenim rokom. Interni inštitutski sodelavci so sami pregledali imenoslovje na 18 listih. Delo vodita D. Mežé in M. Žerovnik ob pomoči M. Orožna-Adamiča.

Enakega značaja je pregled imenoslovja na osnovni državni karti meril 1 : 5.000 in 1 : 10.000 za ozemlje SR Slovenije, ki jo izdaja Geodetski zavod SRS. Delo, ki temelji na dogovoru med SAZU in Geodetsko upravo SRS, teče že tretje leto in bo predvidoma trajalo še nekaj let. Tudi pri tem delu se inštitut v glavnem naslanja na zunanje sodelavce, imena pa pretresejo tudi jezikoslovci z Inštituta za slovenski jezik SAZU. Do sedaj je natisnjenih okoli 1500 listov, katerih en izvod dobi SAZU kot odškodnino za pregled imenoslovja, pregledovalci pa dobivajo poleg skromnega honorarja po eno ozalidno kopijo pregledanega lista. Delo vodi D. Mežé.

Poleg skupinskih del zajema inštitutski delovni program tudi individualna dela: pleistocenski razvoj Škofjeloškega hribovja, družbeno-geografski razvoj Spodnje Savinjske doline s posebnim poudarkom na prebivalstveni problematiki, hmeljarstvu in vinogradništvu, geografsko-kartografsko obdelavo razvoja naselij na primeru občine Kamnik, proučevanje nekaterih elementov v okviru varstva in preurejanja življenjskega okolja ter novejša stanja hribovskih kmetij na nekaterih najbolj tipičnih področjih Gornje Savinjske doline. V delovni program je bila delno vključena tudi obdelava občine Žalec in Mozirje za Krajevni leksikon Slovenije.

Zunanji znanstveni sodelavec dr. Valter Bohinec ureja zbrani listkovni stvarni katalog slovenske geografske bibliografske kartoteke po modernih bibliotečnih načelih. Zbiranje gradiva za kartoteko sega na začetek obstoja inštituta. Kartoteka obsega imenski, stvarni in regionalni katalog. Dopolnjuje se sprti z novejšimi deli.

Redni inštitutski program obsega vsakoletno opazovanje Triglavskega ledenika in ledenika pod Skuto ob zaključku talilne dobe. Na Triglavskem ledeniku se je začelo z opazovanji leta 1946, na ledeniku pod Skuto pa dve leti kasneje. Rezultati opazovanj so občasno objavljeni v Geografskem zborniku; v XV. knjigi, ki je v tisku, bo za Triglavski ledenik obdelano obdobje 1965—1973, za ledenik pod Skuto pa 1954—1973. V programu inštituta so tudi opazovanja eventualnih elementarnih nezdod v Sloveniji.

Med geografskim inštitutom SAZU in geografskim inštitutom madžarske akademije znanosti v Budimpešti je bil sklenjen okvirni dogovor o tematiki in oblikah sodelovanja med obema inštitutoma. Dogovor že dobiva konkretne oblike ob izdelavi geomorfološke karte panonskega območja, ki jo pripravlja madžarski inštitut; naš inštitut sodeluje pri pripravi karte, ki zajema slovensko ozemlje. V ta namen je M. Šifrer povabljen letošnjo jesen v Budimpešto na študijsko posvetovanje, lani pa je bil v tej zvezi pri nas direktor madžarskega geografskega akademskega inštituta prof. dr. Márton Pécsi.

Kartografski zavod je izdelal vse karte za študije o geografiji poplavnih področij ob Pšati, v delu pa so karte za navedene elaborate

druge faze proučevanja geografije poplavnih področij na Slovenskem. V zavodu urejajo tekočo kartografsko zbirko. Njegovo delo hromi pomanjkanje risarskega kadra; vse tovrstno delo opravlja sedaj kartografka Milena Hribar.

Geofotolaboratorij izdeluje kartografske fotoreprodukcije za terenska proučevanja in slikovno gradivo, pripadajoče tekočim strokovno-znanstvenim delom, obseženim v inštitutskem programu. Poleg omenjenega opravlja fotograf z odobrenjem inštituta kartografske fotoreprodukcije še nekaterim drugim inštitutom pri SAZU. Pred kratkim je pripravil ves slikovni material za razstavo ob 80-letnici predsednika SAZU, ki je bila v okviru Sterijinega pozorja v Novem Sadu.

Inštitut ima svoje glasilo — Geografski zbornik. Izhaja občasno. Do sedaj je izšlo XIV knjig, petnajsta je v tisku. Prva knjiga nosi datum 1952.

Maja t. l. so bili štirje člani inštituta na ogledu Vojnogeografskega inštituta v Beogradu. V jeseni gre M. Hribarjeva na enotedensko strokovno izpopolnjevanje na Dunaj, M. Žerovnik pa v Budimpešto na sedemdnevno mednarodno posvetovanje združeno z razstavo hidrografskih kart. Večina članov inštituta se je udeležila zborovanja slovenskih geografov v zgornjem Posočju.

Podrobnejša poročila o vsakoletnem delu inštituta so objavljena v Letopisih SAZU.